

РЕЦЕНЗІЯ

DOI: 10.31866/2616-759X.5.1.2022.255236

Світлана Деркач

кандидат мистецтвознавства, професор;
e-mail: snderkatch@ukr.net; ORCID: 0000-0002-5963-6463
Київський національний університет культури і мистецтв

Никоненко, Р.М., 2021.
Пластична режисура.
Київ: Видавничий центр КНУКіМ.

Nykonenko, R.M., 2021.
Plastychna rezhysura [Plastic Direction].
Kyiv: KNUKiM Publishing Centre.

Никоненко Р. М.
Пластична режисура : монографія.
Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. 181 с.

У представленій монографії актуальною та цікавою є тема розвитку концепції пластичної режисури як явища театрального мистецтва. Автор розглядає особливості сенсових пластичних взаємодій виконавця як важливий засіб утілення концепції режисера-постановника, здійснює аналіз мистецтва сценографії як складової пластичної режисури, досліджує особливості візуальної пластичної виразності та специфіку її виявлення у творчості українських режисерів на матеріалі драматичних театрів, театрів-студій, альтернативних і пластичних театрів.

Монографія Р. М. Никоненка є узагальненням багаторічних досліджень і творчих пошуків у галузі театральної режисури. Те, що автор представленої на рецензування книги перебуває всередині процесу і є практиком сучасної вітчизняної пластичної режисури, надає праці вагомості, необхідної конкретики, сприяє адекватному осмисленню та професійній оцінці загальної тенденції театрального мистецтва XXI ст. Поданий у монографії матеріал збагачує уявлення про структуру театральної вистави та розширює знання про можливі зв'язки спеціальних аспектів сценічної фактури із сенсом дії в цілому.

У першому розділі автор розглядає пластичну режисуру як цілісне явище світового й українського театрального мистецтва в ретроспективі та на сучасному етапі. Використовуючи комплексний підхід із застосуванням загальнонаукових методів аналізу, Р. М. Никоненко розкриває особливості генези пластичної режисури в театральному мистецтві різних країн у різні історичні періоди, виявляє особливості пластичного вираження вистав і простежує внутрішні зв'язки між засобами зовнішньої виразності, які застосовують режисери, та сенсово-смысловим звучанням сценічного твору. Історіографічний аналіз дав змогу уточнити понятійно-категоріальний апарат. Уперше запропоновано авторське визначення поняття «пластична режисура» як вид сценічно-театральної діяльності, що передбачає первинність візуально-тілесного підходу на всіх етапах постановки вистави та його домінантність у передачі режисерської думки.

У другому розділі виявлено, що внаслідок концептуалізації особливостей розвитку телесності актора як формотворчого елемента режисерської мови трансформації соціокультурного простору на межі XIX–XX ст. та подальшого розвитку режисерського театру на рівні тілесно-ментальних змін відображені в структурному, кінетичному та пластичному аспектах акторської майстерності. Автор наголошує, що у світовому соціокультурному просторі початку XXI ст. актуальним лишається тілесно-візуалістичне орієнтування культури та мистецтва. Провідними тенденціями театрального простору є звернення до семіотичного вирішення окремих сцен задля посилення образно-сенсової структури вистави або створення сценічної постановки засобами пластичної майстерності актора. Конкретизовано значення та роль просторово-часових відношень як важливих елементів пластичної режисури. Виявлено, що найголовнішою умовою існування естетичної реальності пластичної режисури є структурна цілісність, яка уособлює тісний зв'язок усіх структурних елементів – засобів художньої виразності театрального твору (втілюють режисерську ідею, трансформуючи її на художній образ). Відповідно, просторово-часові особливості позиціюються як визначальні в процесі формування художнього образу та способу його побутування.

У третьому розділі дослідження індивідуальної методології, стилістики та проблематики пластичної режисури майстрів української сцени виявлено, що в українському театральному мистецтві кінця XX – початку XXI ст. режисерські пошуки у сфері візуальної пластичної виразності проявилися передусім у контексті активного інтегрування різноманітних пластичних елементів як доповнення вербальної структури постановки та/або її заміни в певні моменти сценічної дії, відповідно до авторського бачення, з метою посилення сенсово-змістового навантаження твору. Співвідношення вираження та зображення в сучасному українському театральному мистецтві породжує інноваційні підходи до осмислення та освоєння пластичного мистецтва. Автор виявив особливості трансгресії художньої образності пластичних дійств на українській театральній сцені кінця XX – початку XXI ст. на матеріалі Експериментального театру-студії (режисер В. Більченко), творчої майстерні Національного центру театрального мистецтва імені Леся Курбаса «Театр у кошику» (режисер І. Волицька), Центру сучасного мистецтва «ДАХ» В. Троїцького, Криворізького театру музично-пластичних мистецтв «Академія руху» (режисер О. Бельський). Дослідження стилістичних

характеристик українського пластичного театру виявило активізацію експериментального пошуку нових шляхів і форм вираження, фокусування уваги постановників на переході процесу сенсо- і формотворення на новий рівень осмислення буття. Р. М. Никоненко окреслив шляхи та перспективи розвитку вітчизняної пластичної режисури в контексті глобальних і глокальних тенденцій театрального мистецтва XXI ст. Доведено, що ідея глобального синтезу, характерна для української театральної практики кінця XX ст., посприяла створенню унікальних постановок, в яких рівнозначними за силою є драматургічне, поетичне, музичне та пластичне начало, вербальні й невербальні засоби акторської виразності. Українське театральне мистецтво кінця 2010-х – початку 2020-х рр. лишається об'єктом авторських експериментів режисерів-постановників, спроб посилення впливу сенсово-змістових аспектів вистави на глядача, перетворення її на соціально значуще явище завдяки використанню принципів пластичної режисури.

Монографія є новаторською, заповнює суттєву лакуну в театрознавчому знанні, вводить до наукового обігу маловідомі джерела і, на нашу думку, є вагомим внеском у загальне осмислення сучасного сценічного мистецтва. Розроблені автором метод дослідження пластичної театральної режисури та системна методологічна стратегія безумовно будуть потрібні в процесі розвитку теоретичного дискурсу сучасного театрального мистецтва України, а виявлені характеристики, принципи та методи – у процесі професійної підготовки актора й режисера театру.

